

Redaksjonelt

Artiklene i dette nummeret er bidrag til Fagseminaret for etnologer og folklorister 2002, der temaet var "Nye perspektiver på sted". Seminaret var arrangert av prosjektet "Annerledeslandet" – stedets identitet og ulikhetens kultur" ved Seksjon for kulturvitenskap, Universitetet i Bergen. Prosjektet undersøker stedsdannende prosesser mot en bakgrunn av globalisering. Hypotesen er at selv om velkjente kulturelle elementer tas i bruk når et sted profileres, får de ny betydning innenfor en globaliseringskontekst.

I de senere årene har vi sett en fornyet interesse for steder i kulturvitenskapene. "Sted" ble tradisjonelt oppfattet som en geografisk avgrenset enhet som formet menneskene som levde der. I dag fokuseres det heller på hvordan mennesker skaper steder som meningsfylte enheter. Sted blir da forstått som noe mer enn sin plassering i (det abstrakte) rommet, det dreier seg om de konkrete tankemessige sammenhenger som gjør at vi identifiserer en lokalitet som et bestemt sted: Hvilke forestillinger vi knytter til stedet og hvordan vi gjør det til en meningsfull størrelse. Slike forestillinger er ikke fastlagt en gang for alle, men skapes og gjenskapes kontinuerlig. Stedsidentitet sees dermed som resultat av stadig pågående kulturelle prosesser.

Studier av migrasjoner og diaspora er spesielt egnet til å tydeliggjøre hvordan mennesker skaper steder. Barbro Klein viser i sin artikkel hvordan mennesker under høyst forskjellige omstendigheter knytter sitt etniske minne til nye steder og dermed skaper mening i kulturelt umarkerte rom. Denne tilknytningen til nye steder danner forutsetningen for å overleve som kulturell enhet i et nytt land. Haci Akman viser på sin side hvordan ulike grupper i diaspora gjør et byrom til sitt ved å beslaglegge ulike territorier på Bergens hovedgate, og hvordan de lærer å respektere hverandres territorium og således lever i en forstått harmoni med hverandre. Også Stein Mathisens artikkel er knyttet til etnisk mangfold med gamle røtter. Han beskriver et lokalsamfunn i det multikulturelle Finnmark, hvor ulike kulturelle uttrykk blir ladet med meninger som assosierer det samiske med fortid og marginalitet, mens det norske står for modernitet og fremtid. Mens Akmans etniske grupper fremviser et tilsynelatende likestilt mangfold, er det hos Mathisen snakk om et hierarkisk forhold mellom en majoritet og en minoritet, der minoritetens kulturelle symboler blir problematiske så snart de griper inn i lokalsamfunnets hverdag.

Arne Lie Christensen forteller om Todalen, en typisk norsk *bygd* og hjemstedet til to berømte tegneseriefigurer – Vangsgutane. Her møter vi en bygd med tydelige grenser mellom innenfor og utenfor – og mellom høy og lav i bygden, som også blir grensene mellom det gode og det onde, vi og de andre. Tegneserien er moralsk heimstaddiktning som fremstiller de fastlåste sosiale strukturene i bygden som naturlige og gode. At det i senere år er reist en skulptur av de to seriefigurene i Todalen, viser den kreativitet et lokalsamfunn i vår tid bruker for å markere seg som annerledes.

Som *by* har Bergen tradisjonelt vært en avgrenset kulturell enhet i forhold til sitt omland, men med viktige relasjoner ut av nasjonen. Med utgangspunkt i markeringen av Bergen som kulturby i år 2000 tar Eva Reme dette forholdet opp til diskusjon. Ved hjelp

av ett av arrangementene, Nordsteamfestivalen, viser hun hvordan relasjonene mellom det urbane og det rurale endres, og hvordan lokale, regionale, nasjonale og internasjonale dimensjoner får ny betydning. Samtidig vekker møtet med de gamle dampbåtene minner som gir de mange tusen deltakerne sterke opplevelser av stedstilhørighet.

På samme måte som de fiktive Vangsgutane er med på å skape annerledeshet i en liten norsk bygd, er også fiktive personer med på å gi karakter til Småland i Sverige. Dette diskuterer Kirsti Mathiesen Hjemdahl i sitt bidrag. Hun viser hvordan koplingen mellom landskapet, forfatteren Astrid Lindgren og hennes fortellinger og karakterer gir betydning til stedet for de mennesker som besøker *Astrid Lindgrens Verden*. Et minnested av en helt annen karakter tar Kyrre Kverndokk oss med til i sin artikkel som handler om ”De hvite bussene” som hvert år frakter tusenvis av skolebarn til Auschwitz. Han tar opp til diskusjon forholdet mellom den geografiske plass Auschwitz – tross alt – er, og de mange ulike fortolkninger av denne plassen.

Den avsluttende artikkelen handler om spenningen mellom konkrete og abstrakte oppfatninger av sted. Liv Ingeborg Lied diskuterer hvorvidt fortellingen om Det lovede landet, slik den uttrykkes i ulike typer skrifter, er et konkret sted – nemlig Palestina, slik noen vil hevde, eller om det ikke har noe med geografi å gjøre, men heller beskriver en tilstand eller en tid. Foruten at denne diskusjonen har viktige politiske implikasjoner, gir den nye dimensjoner til diskusjonen om begrepet sted innenfor de humanistiske vitenskapene.

Torunn Selberg

Hans-Jakob Ågotnes